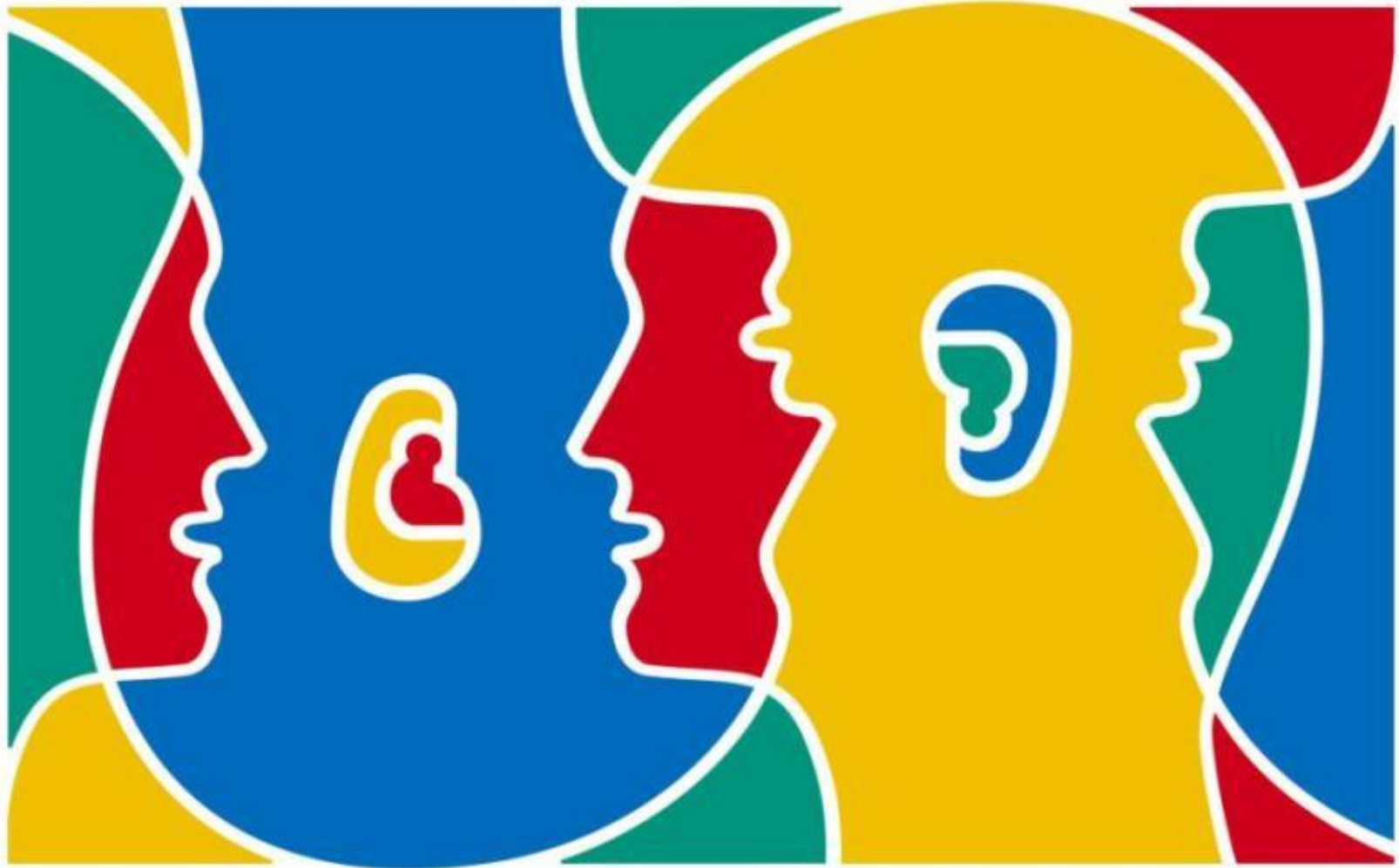

הפיקוח על הוראת האמנות, מחוז מרכז

האחר הוא אני

ליקוט ועריכה: אורית קורן, שוש שגיא

תשע"ד, ספטמבר, 2013

Collectively woven blanket organized by Travis Meinolf, The Weaving Place, Vancouver Art Museum, 2008

עבודת

אחריות

מדריכה ומנחה בתחום בניית ת"ל באמנות

עלוי הכרזת

לאמנות יש את היכולת להציב בפנינו מראה המשקפת את עצמנו דרך האחר ועוזרת לנו לפתח סובלנות וקבלה של השונה. יצירת האמנות מאפשרת לנו להתקרב אל האחר במגוון מדיה ונקודות מבט וכשמתקרבים, מתבוננים, ויוצרים - המבט על האחר הופך מזר למוכר.

המבט על ה"אחר", הוא נושא מרכזי בשיח העכשווי באמנות הישראלית. עבודות רבות המוצגות בתקופה האחרונה מסיטות את המבט לעבר ראייה אמפטית יותר של ה"אחר" ראייה זו נובעת מתוך התובנה שיש בו, ב"אחר", גם משהו מן ה"אני". מיהו ה"אחר"? מהם ייצוגיו של ה"אחר" באמנות הישראלית והבינלאומית?

האם העיסוק בדמותו של ה"אחר" מהווה ניסיון חדש של האמנים להגדיר את זהותם? "הפילוסוף היווני דיוגנס היה אומר: אני מחפש בן אדם. אבל יוסף היהודי אומר: את אחי אנוכי מבקש, כי הזולת אינו זר, אלא אח. כל אדם הוא אח שיש לבקשו".

האחר על-פי עמנואל לוינס הוא הקובע את זהותו של האני, עצם קיומו של האחר ממחיש לי שאין אני לבדי ואינני יכול להתעלם מיחסי אל האחר. "מן הפגישה עם הפנים של האחר באה הפתיחות לאחרות". מושג ה'אחריות' אצל לוינס נובע מן ה'אחר', כשאחרותו של האחר מטילה עליי אחריות.

תגובותינו לבני האדם הן רק מדדים לתפיסה העצמית שלנו. תגובות אלו מלמדות עלינו יותר מאשר הן מעידות על אחרים. ה"אחרים" הם מראות שמנחות אותנו לגלות חלקים של עצמנו שאנחנו דוחים. "היכולת לחיות עם האחר היא האפשרות להיות בעצמנו האחר. להעמיד את עצמנו במקומו או במקומה. כלומר-להפוך את עצמנו לאחרים מעצמנו" (ג'וליה קריסטבה).

לפני שנים רבות נגזרה גזרה על יהודי העיר כשאן שבאירן. מושל האזור החליט שעל יהודי העיר להתאסלם בתוך חודש. התכנסו זקני היהודים כדי לטקס עצה. התפללו, בכו ונותרו שותקים ואובדי עצות. לפתע נכנסה לחדר אשת הרב ואמרה: השאירו לי ולנשות העיר את הדבר.

עוד באותו ערב החל להישמע קולם של נולי האריגה ברחבי העיר. במשך חודש לא פסק לרגע קולם של הנולים והנשים כמעט ולא יצאו מפתח בתיהן.

בתום ימי החודש באו מכובדי היהודים למושל האזור ובקשה בפיהם: בטל את הגזרה. סרב המושל לשמוע את נכבדי היהודים אולם שמח לקבל מהם את השי אותו הביאו עמם. אמרו המכובדים: הבאנו להוד מעלתו שתי מתנות ונבקש ממנו שיבחר באחת מהן. פרשו מכובדי היהודים בפני המושל שני שטיחים. האחד מפואר וססגוני מאין כמוהו. פרחים צבעוניים שזורים בעלים רקומים בחוטי זהב, צדפים צהובים בים הכחול, ציפורים ססגוניות על עצים ירוקים. שטיח כה יפה וצבעוני שלא נראה מעולם. השטיח השני היה אדום. אדום כולו, ללא צבע נוסף. השתגעתם? צרח המושל על נכבדי היהודים. שוטה אני בעיניכם? מיד אערוף את ראשיכם. איזה בן אדם יוותר על שטיח צבעוני ויפה כל כך ויעדיף שטיח אדום?

פתח זקן היהודים את פיו בחשש ואמר: השטיח הצבעוני הוא מחוז כשאן שהוד מעלתו שולט בו. אזורנו היפה והצבעוני בו שוכנים זה לצד זה צבעים רבים ויפים: מוסלמים, נוצרים, יהודים, תורכים...

התרצה אתה להחליף את השטיח הצבעוני בשטיח השני?

פגישה בין שני עיגולים/ דתיה בן-דור

שני עיגולים מאוד עגולים
נפגשו ברחוב המעגל.
אמר האחד: "סליחה שנפגשנו"
אמר השני: "זה דווקא מזל"
הן טובים השניים הסכימו חז"ל.
"מה דעתך לגלגל שיחה?"
ענה חברו: "דעתי נוחה."
ביחד.
אז מה שלומך?"
"עגול כשלך".
"ושלום אישתך?"
"מתגלגלת משמחה".
"ואיך הילדים?"
"עגלגלים וחמודים"
הבת מחוננת והבן גאון".
"ואיך החיים?"
"שגעון!"
ומה אצלך?"
"שלא תדע!"
השכנים מעצבנים
והחותנת רוטנת
יש לי סחרחורת פעמיים ביום
וקשה לי מאוד
לטפס בעליות.
בקיצור, רע ומר ונורא ואיום."
"זה הרע?"

שלא יהיה יותר גרוע.
אתה טוב וחכם, ידידי העגול,
אבל טרם סיפרתי את הגרוע מכל
ביתי היחידה, בושא לספר
מצאה לה חבר.
"שמחה וששון!"
צרה ואסון!"
מדוע? מה יש?
הוא חלילה, טיפש?"
לא ולא. חכם הוא משנינו
"אולי הוא עצלן, רחמנא
ליצלן?"
"הוא דווקא חרוץ כמו שד משחת."
אולי אינו מנומס, חלילה וחס?"
"נימוסיו מצויינים ודיבורו בנחת."
"אז אולי הניקיון והסדר לא כל כך בסדר?"
"להפך גמור, הוא מזכיר לי ממש בית מרקחת"
"אז אולי המשפחה לא כל כך...?"
"המשפחה מיוחסת"
"אז אולי הפרנסה לא כל כך..?"
"הפרנסה בכבוד מפרנסת"
"ואיך הצורה?"
זאת בדיוק הצרה.
הצורה מושלמת.
הבחור מרובע!"

"זה הכל?"
אל תדאג ידידי העגול,
דברים משתנים עם הזמן,
אפילו ריבוע
במשך הזמן הוא וודאי יתעגל."
ואם לא?"
אז אתה תתרגל".

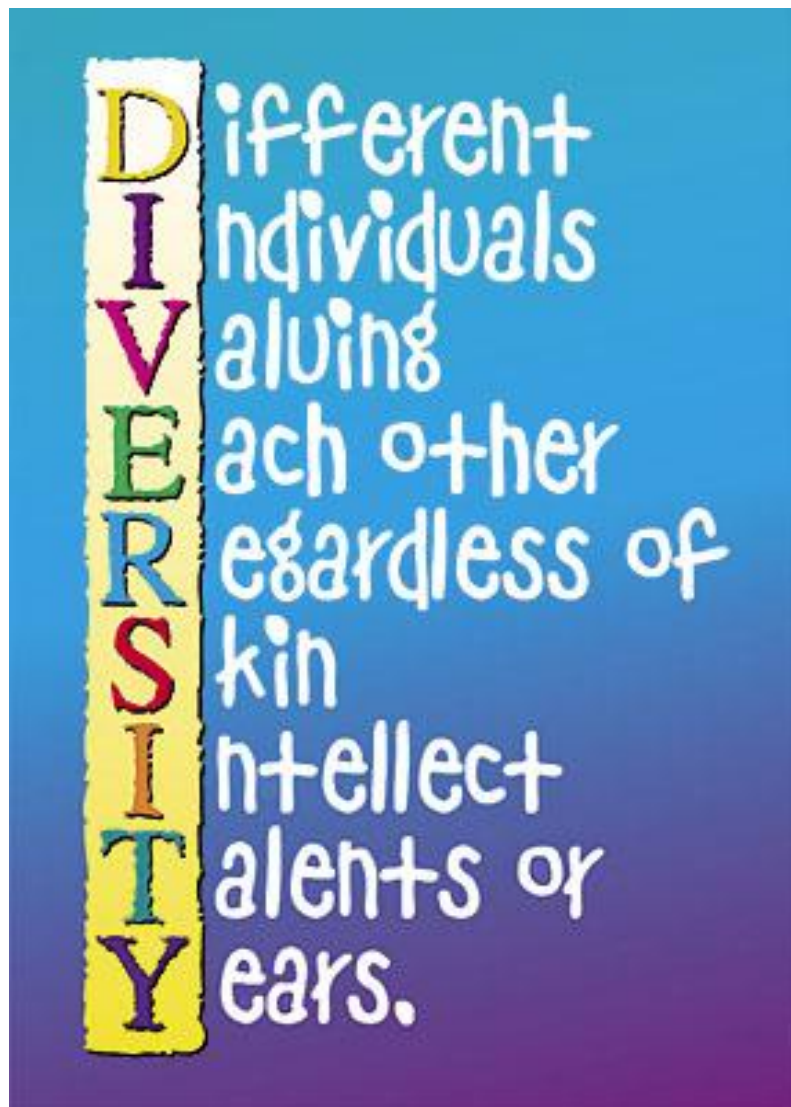
סרט: צפרים על חוט תיל

סרט: הביצה החריגה

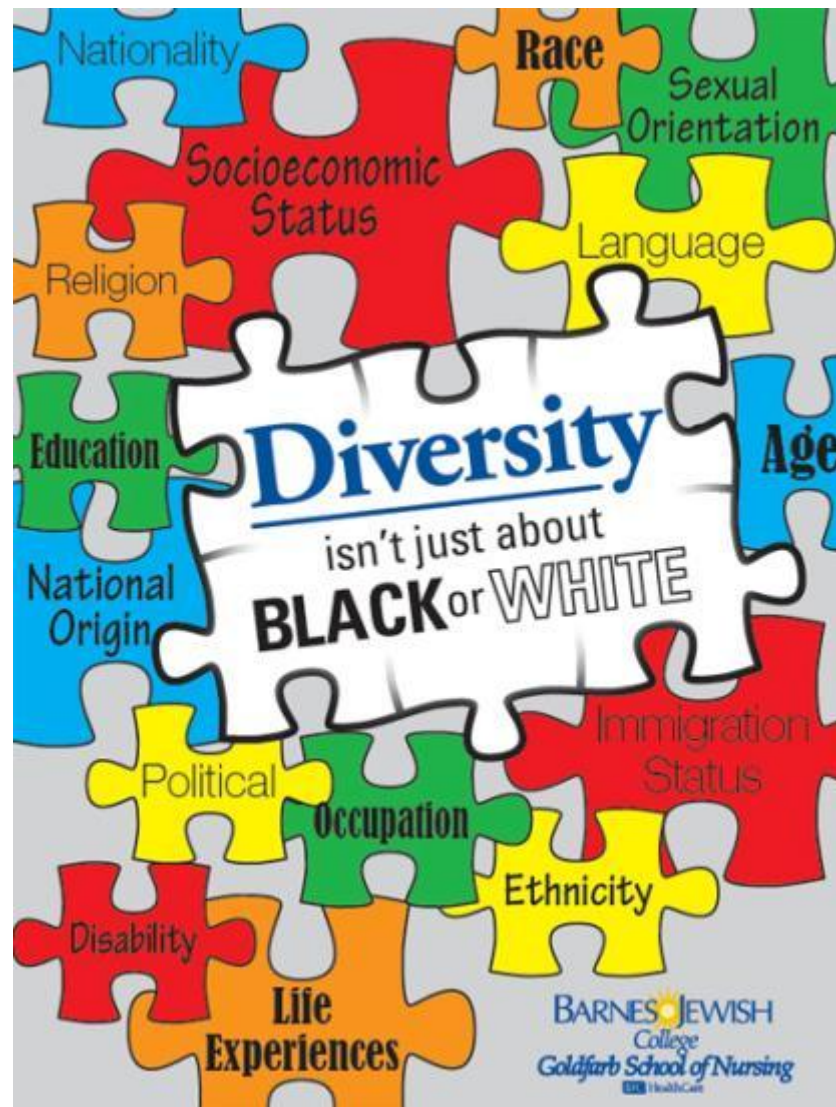
סרט: הביצה שהתחפשה

כולנו דומים מבפנים!

שונות - אנשים שונים מעריכים זה את זה ללא הבדל צבע עור, אינטלקט, כישרונות או גיל.

שונות זה לא רק אודות שחור או לבן
גזע, דת, לאום, מין, נטיות מיניות, מקצוע, מצב סוציו-אקונומי, לאום, חינוך, תרבות, אתניות, פוליטיקה, ניסיון חיים, מוגבלות, גיל, סטאטוס חברתי, שפה.

כרזות

עיצוב כרזה: דון בלטל, "הפנים של האנושות"

"בשלושה דברים אדם משתנה מחברו:
בקול, במראה ובדעת"
(סנהדרין, פרק ד')

מדריכה ומנחה בתחום בניית ת"ל באמנות

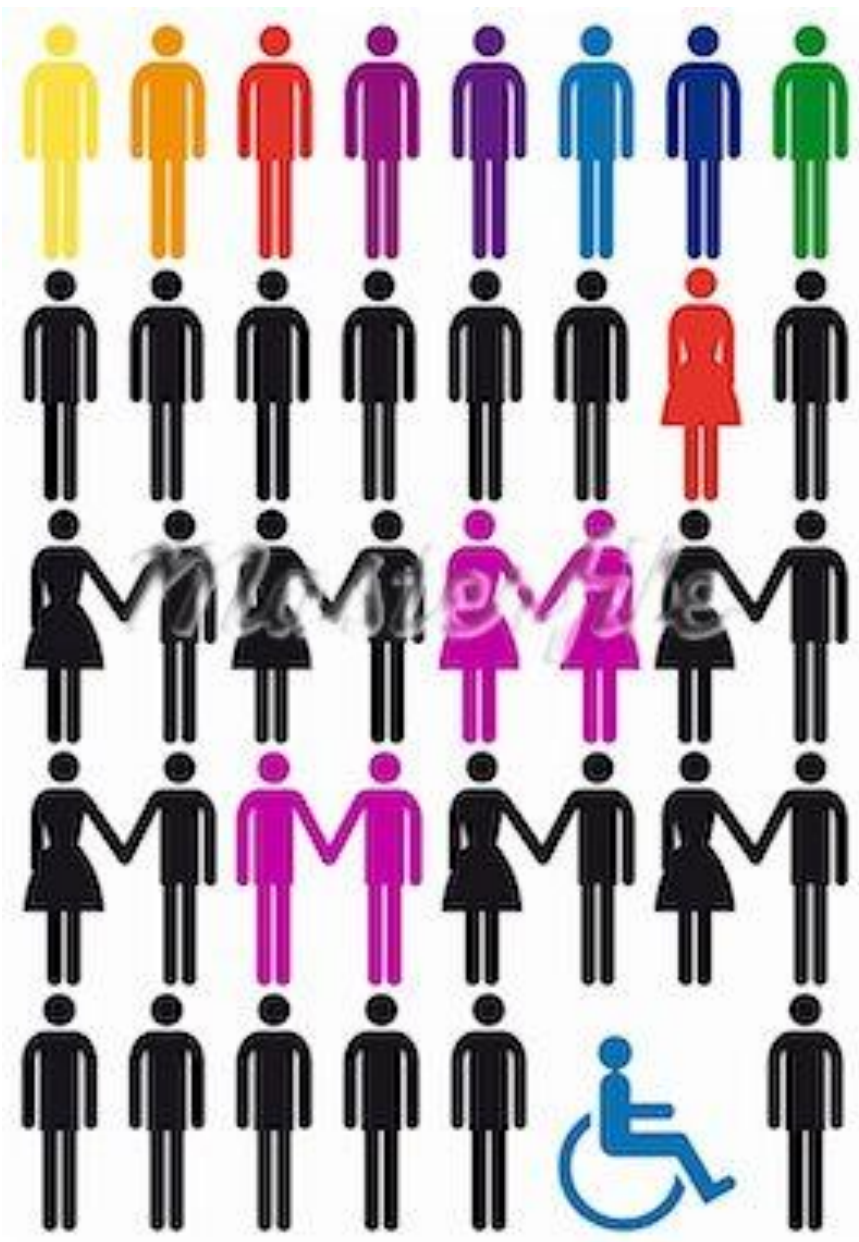
שלימי רזין

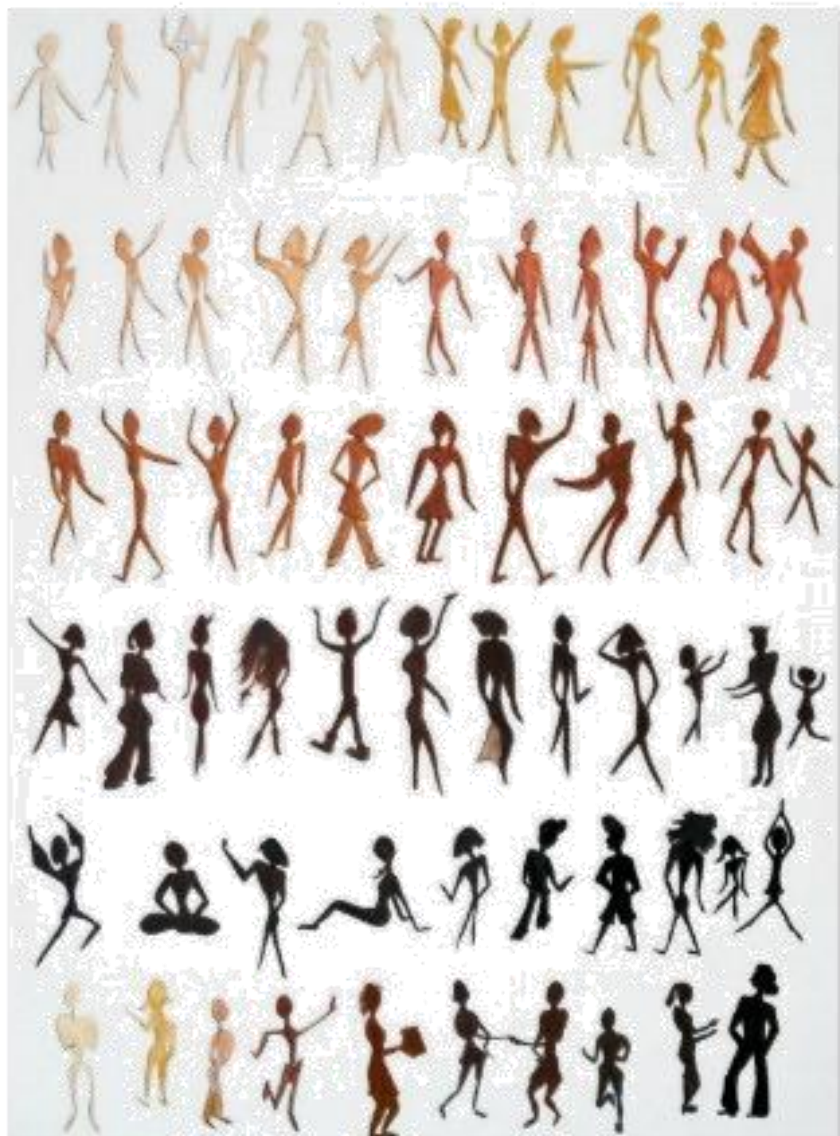
D I V E R S I T Y

כרזות

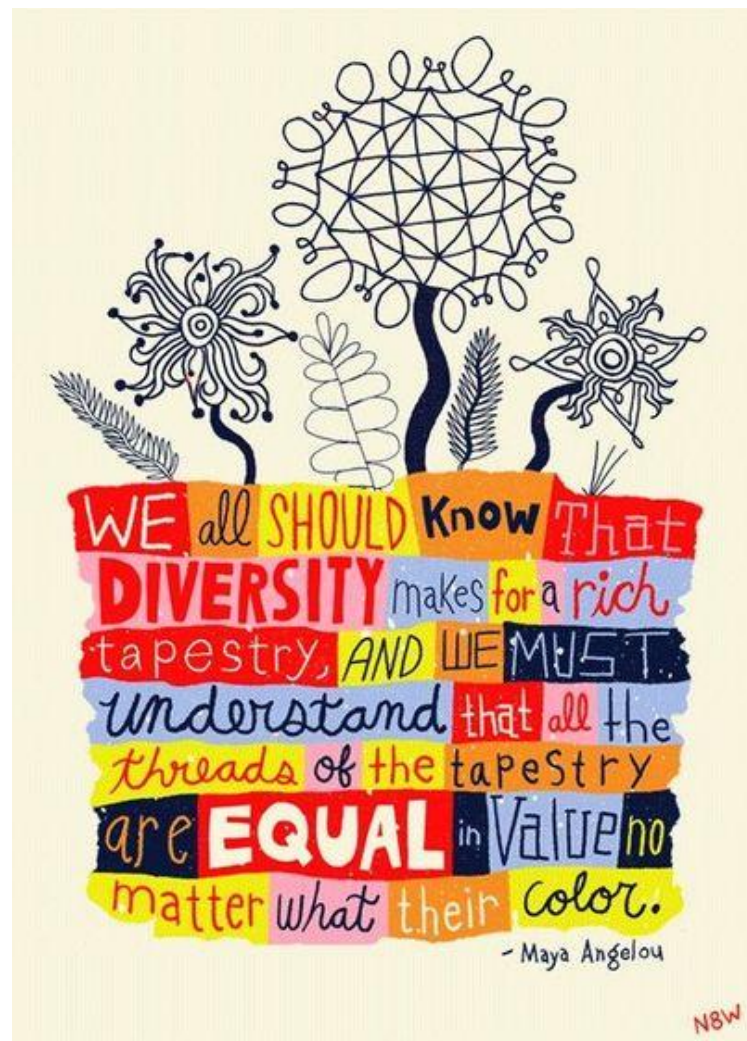

מדריכה ומנחה בתחום בניית ת"ל באמנות

שלימה גרין

שונות

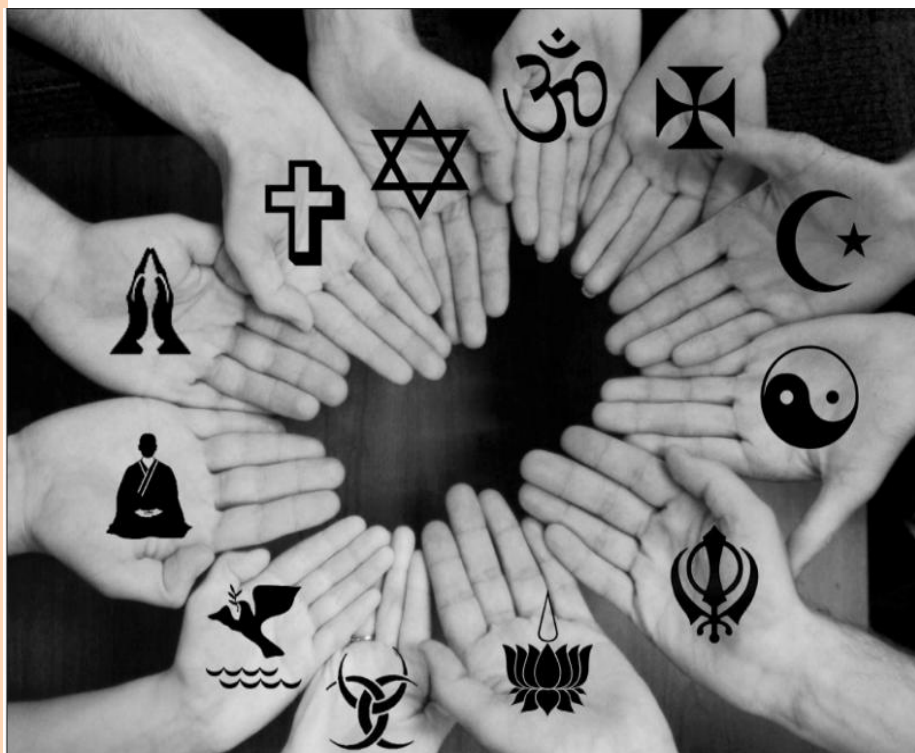
שונות כרושה להיות מסוגל
לראות את עצמך באדם
השונה ממך!

כרזות

שוויון

"כל בן אדם הוא צבע שונה
וביחד העולם צבעוני"
(נופר ראש)

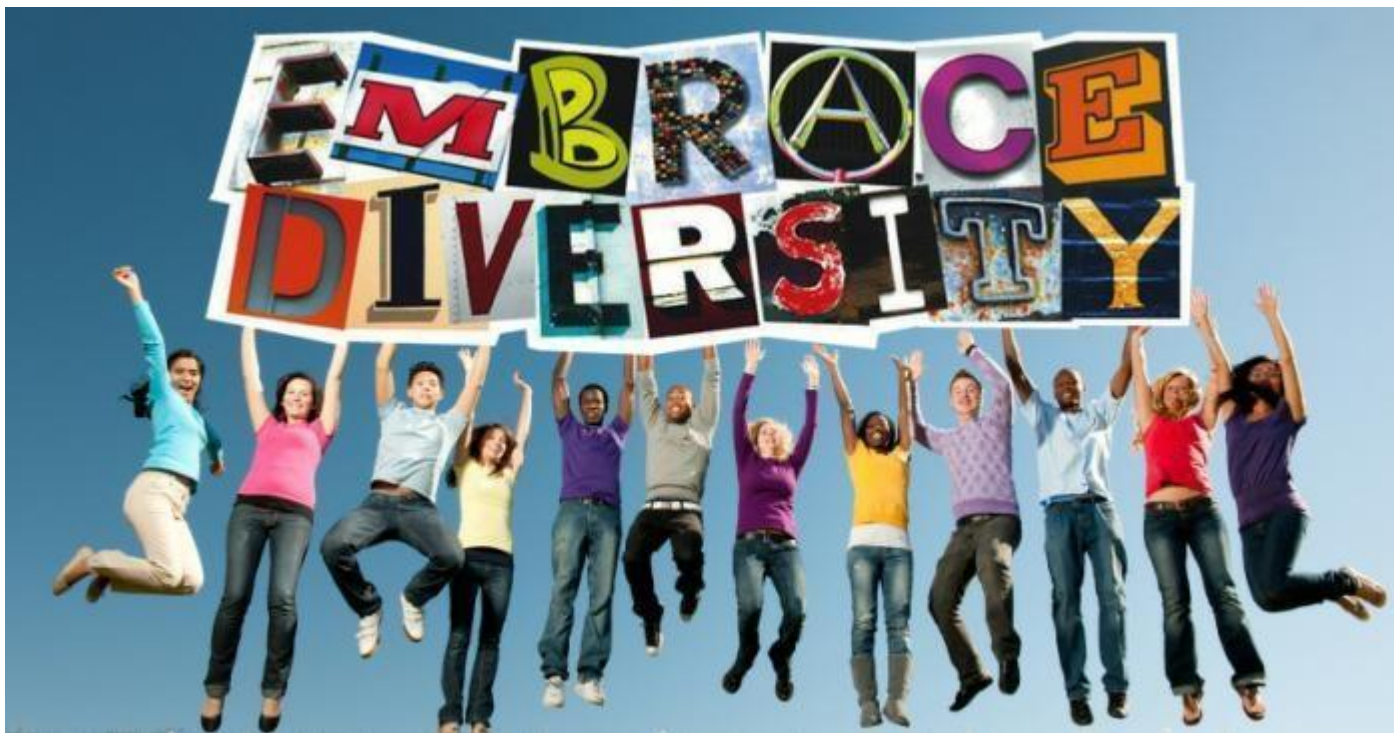

"לכל אדם ואדם יש לו דרך בפני עצמו לילך בו,
 כי אין דעתם דומה זה לזה, ואין פרצופיהם דומים
 זה לזה, ואין טבע שני בני אדם שווה..."
 (ביאור הגר"א על משלי ט"ז, ד')

ילדים כמו צבעים/ חגית אמסטרדם

ילדים- כמו קופסה של צבעים,
 כלפי חוץ- כולם דומים.
 אך אם נפתח את קופסת הצבעים-
 נגלה בפנים את "סודות החיים":
 הכחול הבוהק שונה מהתכלת,
 חזק וצועק מזו החווה.
 צהוב מאיר לנו בעיניים
 והכתום- מסנוור שבעתיים.
 האדום הרועש מפגין נוכחות,
 הורוד השקט נשאר לו לחוד.
 שחור עם לבן רבים כל הזמן
 בעוד שהאפור מסתדר עם כולם.
 הצבעים נראים לנו דומים
 כי בקופסה בגודלם הם שווים.
 אך אם נפתח את הקופסה
 מיד נבחין בהבדל בצביעה:
 יש הקופצים ומשתלטים על הדף
 ויש כאלה שנראים בחטף.
 יש כאלה שמשתמשים בהם הרבה
 ובאחרים- קצת פחות מזה.
 לעיתים צבע נראה לנו חזק
 כי לצבע בהיר הוא נזקק.
 אך אם יהיה ליד צבע אחר-
 מנוכחותו- כלום לא יישאר.
 צבעים- הם כמו ילדים,
 ניתן בהם לראות דברים נפלאים.
 כי הרי שילוב טוב של צבעים-
 ייתן לנו את היופי שבחיים.

"להכיל את השונות"

כולנו אחייכים כאותה שפה!

שונות זו הזכות להיות מי שאתה!

שונות

עיצוב כרזה : Jennifer Dawson

כרזות

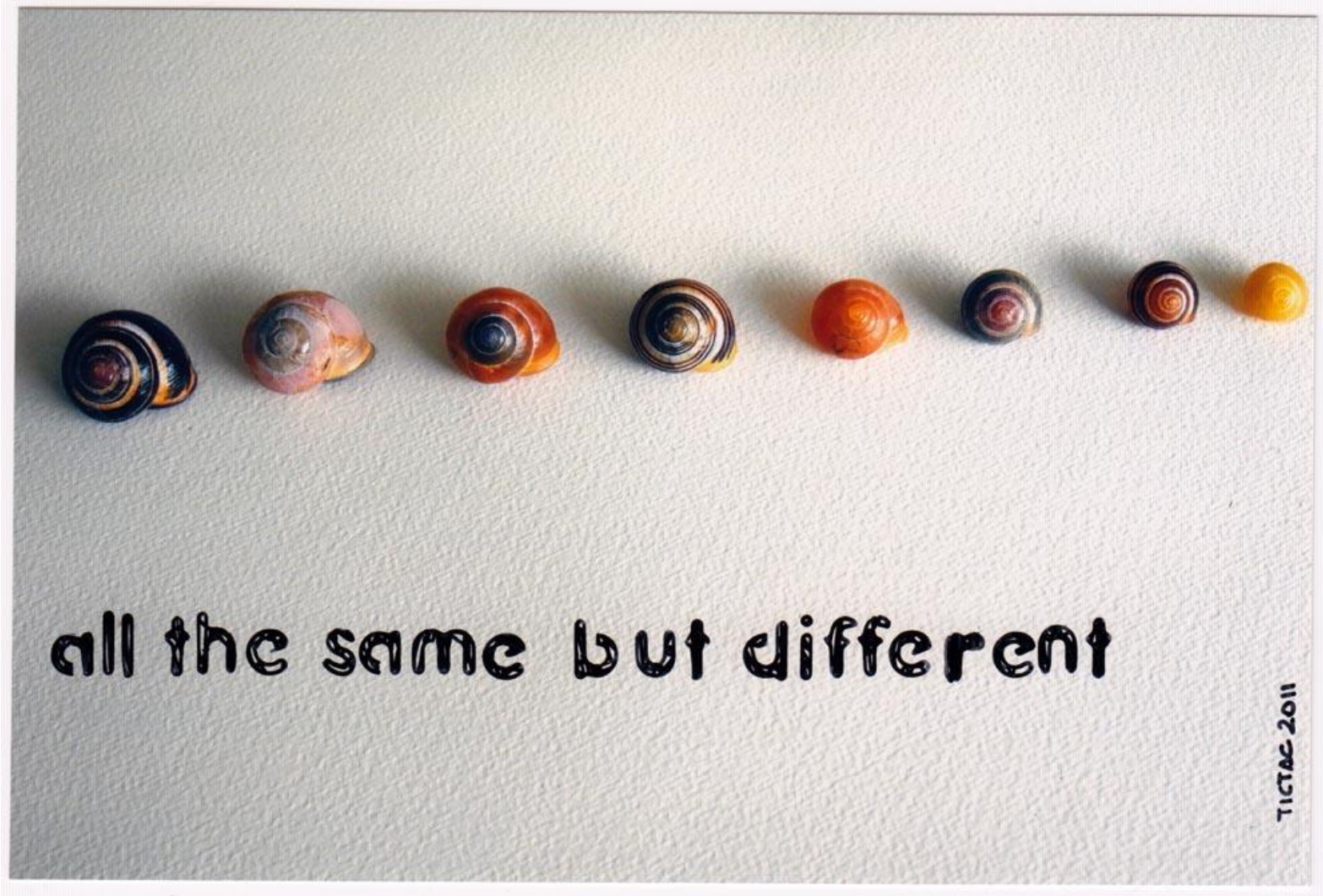

תצלום צבע, קיימים מעל 175 סוגים שונים של תפוחי אדמה

מדריכה ומנחה בתחום בניית ת"ל באמנות

עיצוב כרזה: טיקטק, 2011

ביירון קים, synecdoche, 1991

A section of an artistic image represents the vast diversity of Muslimas (Muslim women) around the world. Image: IMOW

Yinka Shonibare, Scramble for Africa, 2005

Yinka Shonibare, "Line Painting," 2003

עיצוב דיגיטלי: מאט קיליאן

כשם שאין **פרצופיהם** של בני-האדם
דומים זה לזה, כך אין דעתם שווה זה לזה אלא
כל אחד ואחד יש לו דעה בפני עצמו"
(עי"פ מדרש במדבר רבה, פרק כ"א)

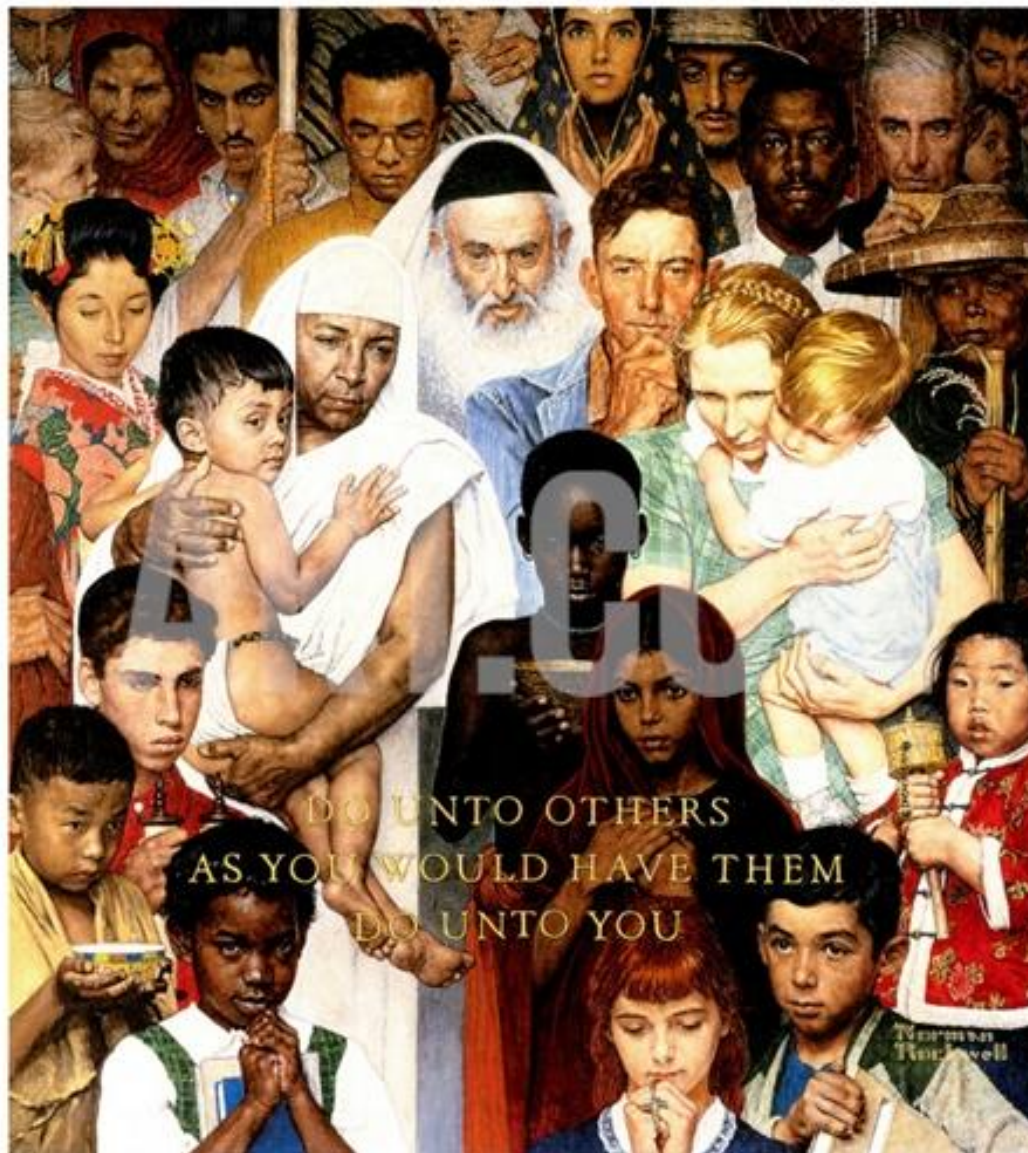
ג'יימס אנסור, דיוקן עצמי עם מסכות

מדריכה ומנחה בתחום בניית ת"ל באמנות

THE DIVERSITY PROJECT

נורמן רוקוול, "Golden Rule" (Do unto others), 1961,

אנטוני גורמלי, "שדה לאיים הבריטיים", מיצב, 1994

אנטוני גורמלי, "שדה", 1989-2003

סיבים, בדים, סריגים VANITA YAJI

אלכס כץ, שולחן ירוק, צבע שמן על אלומיניום

ציונה שמשי, תמונת מחזור, חימר, 1965

שרון פוליאקין, פניו של האחר, 2004, 20 תמונות שמן על בד 30X40 ס"מ

...מבין כל איברי הגוף הפנים הן העירומוות ביותר... והאדם משתדל לחפות על כך בגינונים ובהעמדות פנים למיניהן. הפנים חשופות ומאוימות, [אך] עם זאת הפנים אוסרות עלינו להרוג... אל מול הפנים של האחר, השתיקה בלתי אפשרית: אתה לא יכול אלא להיענות, לגלות כלפיהן אחריות... 'לא תרצח' משמעותו גם 'עליך לעשות הכול למען חיוו של האחר'. (עמנואל לוינס)

... "מכיוון שלא הצבתי את האחר בתמונת עולמי, שומה עלי להשאירו באחרותו האוטונומית, אולם עצם קיומו של האחר ממחיש לי שאין אני לבדי ואינני יכול להתעלם מיחסי אל האחר . מן הפגישה עם הפנים של האחר באה הפתיחות לאחרותו. אחרות זו איננה ריחוק כי אם קרבה הנתפסת לפתיחות לזולת . ההתקרבות פנים אל פנים מעוררת וקובעת בתוכי את האחריות לאחר "

עבודה זו מתכתבת עם טקסט של הפילוסוף עמנואל לוינס:

"ההיתקלות בפניו של האחר נושאת משמעות מוסרנית . פני האחר אינם רק ממחישים את עצם קיומו של הזולת בעולם אלא מביעים את שבריריותו, את פגיעותו. לפיכך הם מאיצים בנו לכבד שבריריות זו של האחר ולא לנקוט אלימות כלפיו" .

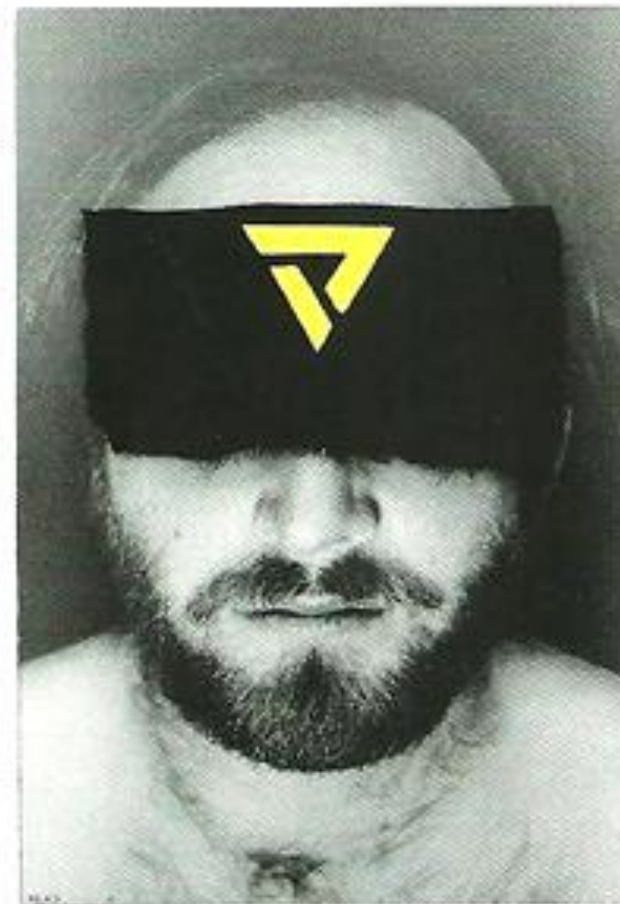

שרון פוליאקין, פניו של האחר (פרט), 2004, שמן על בד 30X40 ס"מ

אות קין-אות קלון וסמל הגנה

מיכאל סגן-כהן, דיוקן עצמי בחלל עם עץ
ברוש, 1980, אקריליק על בד, 60, 45.5x

חיים מאור, אות קין, 1978, צבע
תעשייתי, דיקט ובד על הדפס כסף
מודבק לדיקט, 59, 40x

דמותו של קין ומהותו של אות קין מעוררים כיום
עניין רב בקרב אמנים וחוקרים מתחומי דעת שונים. ההתעניינות והפרשנות
האקדמית, ההגותית, הספרותית והאמנותית בסיפור המקראי איננה מקרית.
היא ניזונה מהמציאות החברתית, הפוליטית, הדתית והפילולית, בארץ ובעולם
ומגיבה ביחס אליה. אנשי ההגות, המחקר והאמנות מתבוננים ב"אחרים".

ורדי כהנא, שלוש אחיות מתוך התערוכה "משפחה אחת"
רבקה כהנא ושתי אחיותיה, לאה ואסתר, על זרועותיהן צרובים מספרים
עוקבים. כך, בסדר הזה עמדו בתור לקעקוע באושוויץ.

אווהד מרומי, הנער מדרום תל אביב, 2001 (פרט)

... "הספר שאני מחזיק בידי "תולדות העם היהודי בדורות האחרונים", שנכתב על ידי דר' קירשנבויים, ושאושר על ידי משרד החינוך, שימש תלמידי תיכון (כולל אותי) בלימודי ההיסטוריה בבתי הספר הממלכתיים בישראל בשנות ה-70. תשעת העמודים שאני מחזיק בתצלום, הם העמודים היחידים בספר הדנים בהיסטוריה של לא-אירופאים, מכאן הכותרת: "תשעה מתוך ארבע מאות (המזרחים על פי קירשנבויים)". מטרתי בעבודה זו היא לשים קץ לויכוח האם מזרחים סבלו מאפליה בישראל. גם היום ממשיך משרד החינוך למחוק את ההיסטוריה של היהודים הלא-אירופאים, למרות העובדה שהם מהווים כמחצית מהאוכלוסייה בישראל. זוהי רק דוגמא אחת לשיטות בהן המדינה הופכת את הרוב המזרחי למיעוט".

מאיר גל, "תשע מתוך ארבע מאות", 1997.

ראובן רובין, הפירות הראשונים (או החלוצים הראשונים), טריפטיכון, 1924

עדי נס, הגר, 2005

דורותיאה לנג, אם נודדת, 1936

עליזה אורבר , the real man , 1996 , צילום שחור לבן, ניו יורק

Everyday: The Problem We All Live With
by Norman Rockwell

נורמן רוקוול, רובי ברידג'ס הולכת לבית הספר 1960

שחור ולבן

שחור ולבן

מדריכה ומנחה בתחום בניית ת"ל באמנות

עליזה רזין

Photography by spin360 מתוך האתר: www.culturainquieta.com

שחור ולבן

ד'נין אנטוני Gnaw לכרסם, 1992
מיצב עם שוקולד ושומן

Janine Antoni, לללקק ולהקציף, 1993-1994 שוקולד וסבון

האמנית מנהלת מערכת יחסים עם הדיוקן שלה דרך מסורת של פיסול דיוקן עצמי בעזרת חומרים בני חלוף, שוקולד וסבון. במהלך הצגת העבודה האמנית עשתה שימוש בפסלים: בפסל הסבון היא קירצפה את גופה, ואת פסל השוקולד היא ליקקה. "דרך התהליך אני מוחקת את עצמי לאט לאט"..."בשבילי זה באמת סוג של יחסי אהבה שנאה שיש לנו עם המראה הפיזי שלנו"

שחור ולבן